

Obnavljati vlastitu liturgijsku glazbenu baštinu

Kako se u nekim krajevima, osobito misijskim, nalaze narodi koji imaju svoju vlastitu glazbenu baštinu s velikim značenjem za njihov vjerski i društveni život, neka se i prema toj glazbi ima dužno poštovanje i neka joj se daje odgovarajuće mjesto, bilo u oblikovanju njihova vjerskog osjećaja, bilo u bogoslužju prilagođenom po njihovu duhu, u smislu čl. 39 i 40 (Sacrosanctum Concilium, VI, 119).

Crkvena glazba je imala veliko značenje za razvoj glazbe općenito, pa tako i za razvoj pučke glazbe. Ipak razvoj liturgije i liturgijske glazbe (rimski obred, gregorijanski koral, latinski jezik) nije neposredno obogaćivao liturgijsko pučko pjevanje na materinskom jeziku, nego samo posredno: narodi su prihvaćali jednostavnije liturgijske napjeve, isto tako jednostavnije oblike liturgijske glazbe (sekvence, himnodija i psalmodija). Poznata obnova crkvene glazbe koju je započeo papa Pijo X. (*Motu proprio* od 22. XI. 1903.) samo je djelomično pomagala razvoj pučkog pjevanja. Prihvaćene su opće oznake crkvene glazbe (svetost, pravilnost oblika, općenitost) i istaknuto je načelo: »Crkva je uvijek priznavala i pogodovala napredak umjetnosti, dopuštajući da se u bogoslužju upotrijebi sve, što je ljudski duh dobra i lijepa tokom stoljeća obreo...« (*Motu proprio*, prijevod, Zagreb, 1914). Djelomičnom zaprekom razvoju pučkog pjevanja bila je oznaka općenitost: glazba, naime, »mora da je općenita u tom smislu, da je svakom narodu prosto upravit načine, koji tvore specifično obilježje njegove (narodne) glazbe, nu pri tom treba da su ti načini podvrgnuti općim načelima crkvene glazbe tako da ne djeluju neugodno na nikojega pripadnika stranoga naroda« (isto).

Drugim vatikanskim saborom započinje novo razdoblje liturgijske glazbe općenito, a osobito crkvene pučke glazbe. U konstituciji SC o svetoj liturgiji na poseban je način istaknuto sudjelovanje puka, isto tako osobita je pažnja posvećena glazbenoj baštini pojedinog naroda: neka se brižljivo njeguje pučko vjersko pjevanje da glasovi mogu odzvanjati u pobožnim i svetim vježbama i u samim liturgijskim činima (čl. 118); neka se prema vlastitoj glazbenoj baštini pojedinog naroda ima dužno poštovanje, neka joj se daje odgovarajuće mjesto u oblikovanju vjerskog osjećaja i u bogoslužju prilagođenom po njihovu duhu (čl. 119); posao je nadležne crkvene teritorijalne vlasti odrediti prilagođenja, ona se predlože Apostolskoj Stolici da se uvedu s njezinim pristankom (čl. 39 i 40). Ovakav obnoviteljski pristup ne postavlja prethodnih ograničenja glazbenim vrstama, a daje potpunu inicijativu teritorijalnoj crkvenoj vlasti, odnosno stručnjacima koji mogu biti korisna pomoć za pojedina znanstvena i umjetnička područja. Mogućnosti ovakvog pristupa obnovi glazbenog folkloru (duhovnog i liturgijskog) već daju odgovarajuće plodove u nekim crkvenim pokrajinama Afrike i Azije (usp. A. Ren-

zi: *Glazbeni instrumenti u suvremenoj liturgiji*, Sv. Cecilija XLI, 1971, br. 2, 44).

Posebne povijesne prilike u nas uvjetovale su poseban razvoj liturgije i liturgijske glazbe. U jugozapadnom dijelu Hrvatske bogoslužje se vršilo na materinskom jeziku (staroslavenskom, hrvatskom) sve do obnove koja je započela od II. vatikanskog sabora. Glagoljaško pjevanje, sačuvano samo usmenom predajom, do nas je došlo kao sinteza crkvene glazbe i glazbenog folkloru onih područja na kojima se razvijalo i živjelo, a djelomično živi i danas. U sjeveroistočnom dijelu Hrvatske bogoslužje je bilo na latinskom jeziku pa se osobito razvila pučka popijevka i parafrazirana misa sačuvana u usmenoj predaji i brojnim tiskanim zbirkama. U takvim, mogli bismo reći jedinstvenim prilikama, razvio se u nas jedinstveni crkveni glazbeni folklor. On je nastajao i razvijao se s počecima vjere i kulture našega naroda. Glagoljaško pjevanje i pučka popijevka srasli su s vjerom i kulturom našega puka, to je njemu vlastita glazbena baština, domovina njegove vjerničke duše.

Pokušaji da se obnovi tradicionalna pučka popijevka prethodili su cecilijanski pokret u nas. Koncem prošlog stoljeća priredio je Vjenceslav Novak izbor crkvenih popijevaka iz *Cithare octochorde (Starohrvatske crkvene popijevke*, Zagreb, 1891). Još uvijek su u upotrebi popijevke kako su ih iz naših starih zbirki priredili naši istaknuti cecilijanci (*Hrvatski crkveni kantual*, Zagreb, 1934). Sredinom našeg stoljeća Albe Vidaković je sa svojim studentima, glazbeno darovitim slušačima Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, zapisivao pučke popijevke. Na temelju tih zapisa nekim je popijevkama koje su bile već tiskane u *Hrvatskom crkvenom kantualu* izmijenjen ritam, a neke je popijevke A. Vidaković i preharmonizirao (objelodanjene su u glazbenom prilogu *Uputa crkvenim orguljašima*, Zagreb, 13 brojeva od 1958—1963). Sva su ta nastojanja ipak bila jednostrani pristup obnovi našeg crkvenog folkloru. Glagoljaško pjevanje, premda je radi liturgijskog teksta tvorilo sastavni dio liturgije, kroz sve je vrijeme ostajalo izvan okvira našeg liturgijskog glazbenog zbivanja, sve do sada.

Ponovno oživljavanje našeg crkvenog glazbenog folkloru poslije II. vatikanskog sabora nov je pristup i sadržaju poruke koja je izražena riječima i glazbenom izražaju. Uvijek će biti divljenja vrijedno djelo koje su na području oživljavanja crkvene popijevke učinili naši cecilijanci. Ipak i njihovo djelo i cjelokupnu našu glazbenu tradiciju treba nanovo doraditi i učiniti da postane sadržajem i glazbenim izražajem suvremena poruka. Na takvo sudjelovanje, osobito na sakupljanje nezapisanih jedinica pozivali su brojni zapisi u Sv. Ceciliji, a potrebno je pozivati i dalje, jer bi to trebala postati trajna briga svih crkvenih glazbenika. Ipak, na temelju dosada sakupljenih jedinica crkvene glazbe, moguće je započeti objelodanjivati one koje bi mogle postati korisno

obogaćenje liturgijskog repertoara. Trebalo bi da inicijativa koju započinjemo u glazbenom prilogu ovog broja *Sv. Cecilije* bude i poticaj suradnicima ovog časopisa i svim crkvenim glazbenicima, jer ovakva nastojanja nadilaze mogućnosti pojedinaca.

Našu prebogatu liturgijsku glazbenu baštinu nije moguće odjednom zahvatiti niti prihvatiti.

Najprikladniji za obnovljeno bogoslužje, ujedno i najbrojniji njezin dio, čine popijevke, himni i psalmi. Mnoge od takvih jedinica imaju prelijepi pokrajinski glazbeni izraz koji je kadar ponijeti u oduševljenju cijeli Božji puk našeg jezičnog područja. To bi mogao biti zadatak sadašnjeg našeg obnoviteljskog nastojanja.

UREDNIŠTVO

ČLANCI

Glazbena zrnca iz Bosne Dva goda u godini

Zdenka Miletić

Sviće. Rumen iznad planinskih krovova najavljuje dolazak prvih sunčanih zraka. Ptičji pjev oživljava. Svježije je. Kad bih papiru mogla udahnuti ono što osjećam promatrajući ovo lijepo jutro, slika bi bila bogatija i vjernija. Privlačno planinsko mjestance Fojnica već je oživjelo. Sivilo dima što se diže iznad kuća nestaje u zraku. Crkva visoko na hridi i stogodišnja razgranata lipa ispred nje vide se nekako svečanije. Kako i ne bi kad je danas blagdan Duhova, crkveni god u Fojnici. Već rano u zoru čuli su se praporci i topot konja upregnutih u kolima. Treba naći smještaj, jer kasnije su svi putovi koji vode u mjesto zakrčeni. Tek po koji konjanik uspije se kasnije probiti i svog konja odsedlati. Čaršija se puni svjetlom. Miris s raznja mami sladokusce. Hoda svijet. Jedni raspituju za rodbinu, drugi kupuju sitnice izložene pod šatorima, cure zagledaju momke i obratno. Na prvi pogled sveopći metež iako svatko zna svoj pravac. Kafanice pune dokonih koji uz findžan crne kave promatraju tu neobičnu vrevu.

Okolo deset sati oglasiše se zvona s crkvenog tornja. Ograda oko crkve načičkana je djecom i starijim svijetom, kojemu nije do hodanja. Prispjeli su i izaslanici samostana Kreševo i Kraljeve Sutjeske. Običaj je od starih vremena da se iz ta tri drevna samostana ovom zgodom, obiđe patron crkve i donese braći »čaša ljubavi« tj. poculum caritatis. U razgovoru sam doznala: da se donosi vino, a odnosili su nekad u svoje samostane iz Kreševa desetak oka »koščana« (keštena), iz Sutjeske na sv. Ivu Krstitelja oku-dvije suhe slanine, a iz Fojnice na Duhove oko oku »halve«. Taj se običaj proširio i na druge samostane, kao u Visokom, Olovu i Konjicu.

Oglašava se zvono drugi put. Članovi pjevačkog zbora okupljaju se. Rijeka ljudi već se uspinje strmom cestom prema crkvi. Čaršija se prazni da bi do početka mise svaki kršćanin našao mjesto

u lijepoj fojničkoj crkvi. Nekad je važno pravilo: Sramota je šetati dernekom dok se vrši služba Božja.

U crkvi je ipak najsvečanije. Svi su prožeti istim mislima, bez obzira na dob ili individualnost. Tko to zapaža, može jedino da pada iz divljenja u ganuće ili obratno. Upravo razmišljam. Ima u tom našem narodu valjanoga, zdravoga, životne mudrosti, čistih i čvrstih nazora, općenito ljudskog.

Po završetku pučke mise, puk se razilazi da na zeleni u prirodi zajednički s rodbinom ručaju. Mladarija tek pregrize zalogaj pite, jer im se žuri kolu. Već se čuju tambura i čemane (violina), a oko svirača gusta i duga spirala puna ritma pokreće se. Razigrana mladež daje si oduška u lakom poskakivanju i preplitanju nogu na sve moguće načine. Nije rijetkost vidjeti u kolu i pokoje osrednjih godina čeljade. Povučte želja! Bake negdje iz prikrajka zagledaju tko s kim priča (ašikuje), žene u mislima biraju prikladnog momka, koji ne bi bio loš zet, muževi uz čašicu šljive raspredaju na duhovit način događaje. Strahovito veliko šarenilo pozornice derneka.

Vrijeme prolazi. Kad sunce priđe zapadu, čaršija se prazni, kolo osipa. Svak se svojoj kući sprema. Koliko radosti na obrazima djevojke za jeftine menđuše (naušnice) dobivene u amanet! Koliko sreće i veselja u srcima tog jednostavnog i prostodušnog puka! Kola za kolima odlaze, pjesme se gube sve više u daljinu. Pokoje čeljade uzjahu je svoga dorata da i topot kopita ogluhne na strmoj šumskoj stazi.

Međutim, mjesto Fojnica izabrala je sebi za zaštitnika sv. Antuna Pustinjaka. Taj blagdan je drugi crkveni god. Oštra i surova planinska klima svodi svu proslavu samo u crkvu. Obavljaju se zavjeti, ophodi se crkva, i sve drugo što tom prilikom narod običava činiti. Crkva je potpuno ispunjena vjernicima. Vičan je ovaj naš čovjek priti snijeg visok do pojasa, a i susret s pokojom zvjerkom vješto zna zaobići.